

Hus, Jan

Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor)

O svátosti těla a krve Páně

In: Hus, Jan. *Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky*. Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor). Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019, pp. 125-139

ISBN 978-80-210-9323-2; ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141438>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

O SVÁTOSTI TĚLA A KRVE PÁNĚ

De sacramento corporis et sanguinis Domini (Sepius rogasti), Bartoš – Spunár č. 77g. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 183–210.

Překlad: Milan Svoboda: O nejsvětější svátosti oltářní, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 228–243.

Tento eucharistický traktát sepsal Hus pro Roberta, jednoho ze svých strážců ve vězení u dominikánů, dokončil jej 5. března 1415. Stará edice Flacia Illyrika (viz zde s. 9) i překlad M. Svobody dělí text do pěti kapitol, což se neopírá o rukopisnou tradici, nýbrž sleduje obsahové celky spisku. Traktát je pozoruhodný také tím, že se v něm výrazněji dostává ke slovu autorská osobnost.

Můj milý, opětovaně jsi mne žádal, abych ti něco napsal o svátosti těla a krve našeho Pána Ježíše Krista; víra o ní⁵⁰¹ patří, jak se obecně říká, k největším tajemstvím nauky křesťanského náboženství.

Nejhlubší, nejtajemnější a nejvyšší tajemství naší víry jsou čtyři: první je o Nejsvětější Trojici, druhé o Božím předurčení a předzvědění, třetí o Vtělení Slova, čtvrté o velebné svátosti těla a krve našeho Pána Ježíše Krista. A tak já, nepatrný človíček, jsem svůj názor podřídil a podřizuji ve všech těchto bodech a ve všech dalších člancích víry Písmu svatému, a zásadně nechci smýšlet ani tvrdit cokoli, co

501 Orig. *cuius fides*. Není vhodné překládat zde „víra v ni“, neboť vazbu „věřit v něco“ (*credere in*) vyrazuje Hus ve shodě se scholastickými definicemi pouze víře v Boží osoby (srv. pozn. 338).

Připomínka

by se mu přičilo, ale podle pravidla svatého Augustina⁵⁰² pevně věřím tomu,⁵⁰³ co chce Kristus, aby se o něm věřilo, a nevěřím ničemu, co on nechce; věřím také spolu se svatou matkou církví veškeré pravdě, jíž se věřit má – jak si blahoslavená Trojice přeje, aby se o ní věřilo, a také jak výslovně tak povšechně⁵⁰⁴ držím rozhodnutí všeobecných konciliů a svatých doktorů. Také mám v hloubi srdce na paměti, že než bych tvrdil něco, co se protíví svaté víře, spíše bych vytrpěl s nadějí v pomoc Pána Ježíše Krista krutý trest smrti. Ve shodě s tímto prohlášením jsem napsal několik knížek, učil jsem, přednášel a disputoval na pražské univerzitě a kázal jsem lidu v českém království, zejména v Praze, evangelium Ježíše Krista.

Stejně tak ve shodě s tímto pokorným prohlášením víry (ovšem s respektem k eventuálnímu lepšímu názoru) se pro naše přátelství budu zabývat těmito body: zaprvé, proč byla tato velebná svátost ustanovena; zadruhé, co se o ní má věřit; zatřetí, že se má přijímat; a začtvrté, jak ji Kristovi věrní přijímat mají. Tyto čtyři věci lze pochopit na základě Apoštolových slov v První epistoletě Korintským v jedenácté kapitole: „Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal jej a řekl: Vezměte a jezte, toto je mé tělo, které se za vás vydává; to činite na mou památku.“⁵⁰⁵ A pak řekl: „Nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije.“⁵⁰⁶ Když Apoštol říká, že „Pán Ježíš vzal chléb, vzdal díky a řekl toto je mé tělo“, mluví o tom, co se má věřit; když říká, že Ježíš řekl „vezměte a jezte“, mluví o tom, že se tato svátost má přijímat; když říká „to činite na mou památku“, naznačuje, proč je ustanovena, a když říká „nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije“, naznačuje, jak se má tato velebná svátost přijímat.

K tomu prvnímu, totiž proč byla svátost těla a krve Páně ustanovena: je zřejmé, že je to připomínka našeho Pána Ježíše Krista, protože řekl „to činite na mou památku“. Kněz tedy má tuto velebnou svátost obětovat a laik ji má zbožně přijímat na památku Pána Ježíše Krista. A protože „připomínka“⁵⁰⁷ je jako slovní složenina odvozena od *při-*, to znamená „zároveň“, a od „paměť“, sděluje nám to, že když věřící přijímá velebnou svátost, má si zároveň, jak jen může, připomínat a uvědomovat život Pána Ježíše Krista. Tedy ačkoli má mít na paměti zvlášť jeho umučení (jak říká Apoštol v První epistoletě Korintským v II. kapitole „Kdykoli jíte tento chléb a pijete tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde“⁵⁰⁸), přeče se při obětování a přijímání mají připomínat činy a dobrodiní Pána Ježíše Krista.

502 Srv. Aurelius Augustinus, *Velikonoční kázání*.

503 Srv. pozn. 338 a 501; sloveso „věřit“ váže překlad v tomto kontextu se 3. p. („věřit někomu, něčemu“); orig. má vazbu *credere* + 4.p. – doslova „věřit něco“. Tento rozdíl má v Husově učení a v teologii středověku vůbec zásadní význam, na tomto místě se ale můžeme spokojit s obvyklou českou vazbou.

504 Orig. *explicitely vel implicitely*.

505 1 K 11, 23–24.

506 1 K 11, 28.

507 Orig. *commemoracio* („památka“, „připomínka“). od *con, tj. simul* („zároveň“), a *memoria* („paměť“).

508 1 K 11, 26.

Proto kněží při slavení mše říkají: „Přinášíme ti i tento kalich spásy na památku umučení, zmrtyvýchvstání a nanebevstoupení Pána našeho Ježíše Krista“.⁵⁰⁹ Je zde jmenováno trojí, co oběť velebné svátosti symbolizuje především: umučení, zmrtyvýchvstání a nanebevstoupení Pána Ježíše Krista – v tomto trojím ději byl vyzdvižen: při umučení ze země na kříž, při zmrtyvýchvstání z hrobu a ze smrti do života, při nanebevstoupení ze světa do nebe. A tato vyzdvižení má mít na paměti kněz, když pozdvihuje a obětuje při velebné svátosti oltářní tělo Kristovo, které sám Kristus obětoval na oltáři kříže, a to nikoli nadarmo, nýbrž ke spáse mnohých – vždyť právě to dal najevo, když řekl „Toto je mé tělo, které se za vás vydává“. A proto říká svatý Augustin ve druhé distinkci kánonu O posvěcování,⁵¹⁰ že oběť této svátosti je tajemný znak umučení Kristova, tedy že alegoricky⁵¹¹ představuje umučení Pána Ježíše Krista. A na znamení toho kněz přede mší obléká mnoho rouch, jež jako znaky představují šaty, v nichž byl Ježíš při svém utrpení vystaven posměchu Židů a pohanů.

Tak je z těchto Kristových a apoštolových slov zřejmé to první, totiž proč byla svátost těla a krve Páně ustanovena, tedy na jeho památku, a zvláště na připomenutí jeho nejtěžšího, nejpotupnějšího, nejprospěšnějšího a nejslavnějšího umučení, takže ten, kdo zbožně přemítá o Kristově umučení, jí jeho tělo a pije jeho krev duchovně, i když právě nepřijímá velebnou svátost. O tom, můj milý, uvažuji: měj dobře na paměti Kristovo umučení, a kdykoli můžeš, zbožně a pokorně velebnou svátost přijímej.

Jako druhý bod jsem uvedl otázku, co se má o této velebné svátosti věřit. Zde říkám, že máme pevně věřit tomu, co pověděl o této velebné svátosti Ježíš Kristus apoštolům sám a pak skrze ně a další svaté učitele, a jak o ní učí svatá Římská církev. Taková víra v podstatě stačila mnohým svatým lidem a stačí i neučeným a prostým křesťanům, kteří nejsou podrobněji poučeni; vždyť prostí lidé věří, že na základě moci a ustanovení Krista, pravého Boha i pravého člověka, je prostřednictvím služby kněží ve velebné svátosti jeho skutečné tělo, počaté a narozené z přečisté Panny Marie mocí Ducha svatého, ono tělo, které bylo umučeno na kříži, po tři dni leželo v hrobě, vstoupilo na nebe a sedí na pravici Boha Otce. Ve velebné svátosti je právě toto tělo, aniž muselo být znovu ve své podstatě počato, a žádné jiné. Stejně tak krev, která byla z tohoto těla vylita na kříži na odpuštění hříchů. Neboť Ježíš Kristus řekl: „Vezměte a jezte, toto je mé tělo, které za vás bude vydáno. Pijte, toto je má krev, která za vás bude vylita na odpuštění hříchů.“⁵¹²

509 *Ordo missae* – „Mešní řád“, *Offertorium* – „Obětování“ (Římský misál podle tridentského ritu): *...memores... Filii tui, domini nostri, tam beatæ passionis, nec non et ab inferis resurrectionis, sed et in caelos gloriosæ ascensionis...*

510 Srv. *Decretum Gratiani, De consecratione*, D. 2 c. 48 (Fr. I, col. 1331–1332).

511 Rukopisy originálu *misterialiter* „mystický“, „alegorický“, ale i *ministerialiter* „služebně“, „zástupně“.

512 Srv. Mt 26, 26–28; 1 K 11, 24.

Také máme věřit, že kněz, a to dobrý i špatný, má-li správnou víru o velebné svátosti, má-li v úmyslu konat tak, jak Kristus přikázal, a pronese-li při mši slova podle ustanovení církve, proměňuje – to jest mocí svátostných slov zprostředkovaně⁵¹³ působí, že je pod materií chleba skutečné tělo Kristovo, a podobně zprostředkovaně způsobuje, že je pod vnější podobou vína skutečná krev Kristova. Říkám, že tak činí zprostředkovaně, protože jedná jako Kristův prostředník či zástupce, který Kristovými slovy a jeho mocí způsobuje to, co způsobuje svými vlastními slovy a svou vlastní mocí Kristus, který podstatu chleba proměňuje ve své tělo a podstatu vína ve svou krev. Proto církev zpívá:

„Křesťanům se věřit dává,
chléb že se tu tělem stává,
víno v krev se promění.“⁵¹⁴

A také:

„Slovo v těle slovu dává
moc chléb v tělo proměnit,
z vína Boží krev se stává.
I když Pán je smyslům skryt,
stačí sama víra pravá
srdce čisté přesvědčit.“⁵¹⁵

Říkám také, že proměňuje stejně dobrý jako špatný kněz, protože skrze něj koná Bůh, jak říká svatý Augustin ve spise O těle a krvi Páně, což čteme v první kvestii první kauzy: „Svátost těla a krve Páně se neuskutečňuje víc prostřednictvím dobrého kněze a neuskutečňuje se méně prostřednictvím kněze špatného, protože se neděje zásluhou kněze posvětitel, ale Slovem Stvořitele.“⁵¹⁶ Také svatý Řehoř v první kvestii první kauzy, v kapitole začínající Mnozí svěští lidé, říká: „Svátosti Páně se nestávají většími kvůli zásluhám dobrých lidí, ani menšími kvůli lidem špatným“ (protože zde nejedná prostředník, ale moc Duchu svatého). „To si máme myslet o těle a krvi Páně, o křtu a o pomazání.“⁵¹⁷ Podívej se, jak jasně říkají tito dva svatí učitelé, že i skrze špatného prostředníka slovo a moc Spasitele ve svátostech působí! (Prosím tě, tady mne neber za slovo, jestli jsem necitoval výroky

513 Srv. pozn. 511: *ministerialiter*, „služebně“, „zástupně“, zde „zprostředkovaně“.

514 Začátek šesté strofy sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatore*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 547; AH 50, s. 584.

515 Čtvrtá strofa sekvence Tomáše Aquinského Chvalte, ústa – *Pange, lingua*; tamtéž č. 704, s. 526; AH 50, s. 586.

516 *Decretum Gratiani*, C. 1 q. 1 c. 77 (Fr. I, col. 385).

517 *Decretum Gratiani*, C. 1 q. 1 c. 84 (Fr. I, col. 388).

těchto dvou učitelů přesně, protože jsem při psaní neměl žádnou knihu.⁵¹⁸) Takže právě on, Spasitel, za to musí být chválen jako přeslavný umělec či řemeslník.⁵¹⁹ Vždyť když lidé chválí řemeslníka, který pomocí dobrého a čistého nástroje vyrábí dobrou a čistou věc, oč víc musí chválit tohoto nejlepšího umělce, který čistě, dobře a bezvadně vytváří tak dobré, čisté, vynikající a skvělé dílo pomocí špatného, nečistého a vadného nástroje!

Tento názor jsem zastával již před svým vysvěcením za kněze a od počátku svého kněžství jsem takto kázal i psal, jak je zřejmé z knížky s mým kázáním O těle Kristově, které jsem sepsal v prvním roce svého kazatelského úřadu, což byl snad rok 1401.⁵²⁰ Pak jsem takto učil na pražské univerzitě při své lektuře knihy Mistra Sentencí,⁵²¹ asi v roce 1409, kdy byl na pisánském koncilu zvolen papežem pan Alexander.⁵²² Ať Bůh všemohoucí odpustí mým nepřátelům, kteří o mně říkali a udali mne u Římské kurie, že jsem někdy kázal, že kněz žijící ve smrtelném hříchu neproměňuje a neposvěcuje. Je ovšem pravda, že jsem řekl i kázal, psal jsem i píšu, že žádný takový kněz neproměňuje a neposvěcuje záslužně a tak, že by toho byl hoden, ale proměňuje a posvěcuje nehodně ve vztahu k Bohu a sobě k odsouzení,⁵²³ neboť zlehčuje jméno svého Boha. Protože u Malachiáše v první kapitole se píše: „Vám, kněží, kteří zlehčujete mé jméno. Ptáte se: Čím zlehčujeme tvé jméno? Přinášíte na můj oltář poskvřený chléb. Je mezi vámi někdo, kdo by zavřel dveře a zapaloval na mém oltáři zadarmo?“⁵²⁴ Nemám ve vás zalíbení, praví Hospodin zástupů, a nepřijmu dar z vaší ruky.⁵²⁵ Podívej se, Hospodin říká, že špatní kněží zlehčují jeho jméno tak, že přinášejí na oltář poskvřený chléb. O tom říká Řehoř v první kvestii první kauzy, v kapitole začínající Mnozí svěští lidé: „Poskvřňujeme chléb, to jest tělo Kristovo, když přistupujeme k oltáři nehodně, jsme špinaví a přitom pijeme čistou krev.“⁵²⁶ Tolik Řehoř.

Tedy když kněží žijící ve smrtelném hříchu proměňují, posvěcují a obětují nikoli zadarmo, činí tak proti Hospodinově vůli. Proto Hospodin říká: „Je mezi vámi někdo, kdo by zavřel dveře a zapaloval na mém oltáři zadarmo? Nemám ve vás za-

518 Tuto větu najdeme ve většině rukopisů traktátu. Některé ji mají v textu, v jiných je připsána jako marginálie.

519 „umělec či řemeslník“ – orig. *artifex*.

520 Husovo kázání na den Božího těla, 2. června 1401.

521 *Libri quattuor Sententiarum*, „Čtyři knihy Sentencí“ Petra Lombardského (+ 1164), základní univerzitní teologická příručka, jejíž výklad na teologické fakultě patřil k povinnostem bakalářů teologie.

522 Alexander V., papež 1409–1410.

523 Srv. 1 K 11, 29.

524 Smysl tohoto biblického verše je sporný. Kral. rozumějí výrazu *gratuito* ve významu „zadarmo“ (Kral. „darmo“), ČEP překládá verš takto: „Kéž by se mezi vámi našel někdo, kdo by zavřel dveře, abyste *marně* nezapalovali na mém oltáři oheň!“

525 Srv. Mal 1, 6–7.10.

526 Výše pozn. 517.

líbení, praví Hospodin zástupů, a nepřijmu dar z vaší ruky.“ Jestliže laik, který má na rozdíl od kněze vzhledem k přijímání Těla Páně menší zodpovědnost (tj. podléhá menšímu trestu), v hříchu jí a pije nehodně, tedy ke svému odsouzení a zatracení, což teprve kněz! Ten přece vzhledem ke svému vyššímu postavení, vzhledem ke znalostem, které má mít, a vzhledem ke své vznešené službě proměňuje a jí v hříchu o to víc nehodně, ke svému odsouzení a zatracení! Neboť Apoštol říká v jedenácté kapitole První epištoly ke Korintským: „Kdo jí tento chléb a pije z tohoto kalicha nehodně, jí a pije sám sobě odsouzení, protože nebere na vědomí,⁵²⁷ že jde o tělo Páně.“⁵²⁸ A jak velkého hříchu se dopouští každý, kdo takto nehodně jedná, ukazuje Apoštol tamtéž, když říká: „Kdo by tedy jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, proviní se proti tělu a krvi Páně“, a to podle Ambrože⁵²⁹ znamená: „Propadne trestu smrti, jako by Krista zabil.“ Z toho vyplývá, že když špatní lidé přijímají svátost, přijímají tělo a krev Páně; jinak by přece Apoštol neřekl „Kdo jí tento chléb a pije z tohoto kalicha nehodně, jí a pije sám sobě odsouzení, protože nebere na vědomí,⁵³⁰ že jde o tělo Páně. A církev o tom zpívá takto:

„Dobří, zlí ho požívají,
 nestejný však úděl mají:
 život, nebo prokletí.
 Zlým je k smrti, dobrým k žití;
 jedny hubí, druhé sytí
 téhož chleba přijetí.“⁵³¹

Tuto tezi podle Augustinova Výkladu na Janovo evangelium potvrzuje to, jak tomu bylo s Petrem a jak s Jidášem. Oni přece oba stejně přijali ve svátosti těla Páně, ale nestejně to s nimi dopadlo: Petr získal život, Jidáš smrt: vstoupil doň Satan,⁵³² aby spěšně dokončil svůj zločin,⁵³³ se kterým již začal, totiž zradu svého Mistra a Pána.

K tomu je třeba poznamenat, jak praví svatý Bernard, že ve velebné svátosti je trojí: totiž skutečnost těla, jednota lásky a podoba chleba, a že se ke skutečnému tělu dostane špatný člověk, k jednotě lásky spravedlivý člověk, a chléb v jeho vnější podobě hryže malá myška.⁵³⁴ Pomocí příkladu zde ukazují tento světec rozdíl mezi

527 Orig. a Vulg. *non diiudicans*, ČEP: „nerozpoznává“; Kral. „nerozsuzuje“.

528 IK 11, 29.

529 Tzv. Ambrosiaster, výklad Pavlových epištol.

530 Viz pozn. 527.

531 Devátá strofa sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatorem*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 548; AH 50, s. 584.

532 Srv. L 22, 3; J 13, 27.

533 Srv. J 13, 27.

534 *Sermo de excellentia sanctissimi sacramenti et dignitate sacerdotum* (Kázání o výjimečnosti nejsvětější Svátosti a o kněžské důstojnosti), neprávem připisováno Bernardovi z Clairvaux.

třemi přijímajícími při přijímání velebné svátosti: špatný člověk přijímá svátost a v ní skutečné Kristovo tělo, ale nedostane se k jednotě lásky mezi Kristem a jeho údy, totiž svatými lidmi, k jednotě, kterou poskytuje velebná svátost; ale když přijímá svátost spravedlivý člověk, přijímá skutečné tělo Kristovo a přitom zakouší jednotu lásky, neboť je skrze zvláštní milost přijímání spojen s Kristem i s jeho údy. A zatřetí když se ke svátosti dostane a sní ji malá myška, rejsek, nepřijímá ani svátostně tělo Kristovo, ani jednotu lásky, ale jenom hryže vnější podobu chleba. Tedy špatný člověk svátost jako svátost přijímá, protože věří, tudíž přijímá svátostně tělo Kristovo; ale protože žije v hříchu, nedostává se k jednotě lásky, ale spíš se dál propadá v hříchu, který je protikladem jednoty lásky. Avšak spravedlivý člověk přijímá všechny tyto tři věci, tedy tělo Kristovo, milost i vnější podobu svátosti; a myš nebo rejsek hryže pouze vnější podobu chleba, protože přijímá svátost, ale ne jako svátost. Na těchto třech situacích se jasně ukazuje rozdíl mezi těmi, kdo přijímají svátost, a je taky zřejmé, jak existuje toto trojí ve velebné svátosti. Toho se dotýká také Inocenc ve sbírce kanonických dekretů *Extravagantes*, O slavení mši, v kapitole, která začíná „Když Marta“.⁵³⁵

Výše jsem taky řekl, že Kristus sám svojí mocí a svými slovy proměňuje podstatu chleba v podstatu svého těla a podstatu vína v podstatu své krve ve smyslu onoho verše z církevní písně:

„Slovo v těle slovu dává
moc chléb v tělo proměnit“,

což jsem již citoval.⁵³⁶ „Slovo v těle“, to jest Syn Boží, který se stal člověkem, činí „slovem“, že se skrze předpodstatnění promění skutečný „chléb v tělo“, to znamená, že i víno se skrze předpodstatnění stává krví. To plyne i z výroku Ambrožova, Eusebiova i dalších ve druhé distinkci kánonu O posvěcování.⁵³⁷ Proto jsem také tuto církevně schválenou píseň zpíval ve školách i v kostelech od začátku, co jsem se učil zpěvu, potom jsem ji předčítal při bohoslužbách a při mši a mluvil jsem o ní v kázáních – a naopak jsem nikdy nekázal, že ve svátosti zůstává podstata hmotného chleba, z čehož mne lživě obvinili nepřátelé pravdy.

Dále je třeba vědět, že se ve velebné svátosti něco jiného vnímá smysly a něco jiného je předmětem víry. To vyplývá z výroku svatého Augustina ve druhé distinkci kánonu O posvěcování,⁵³⁸ protože smysly vnímáme vnější podobu svátosti

535 *Decretalia Gregorii IX*, l. 3, tit. 41, c. 6 (Fr. II, col. 363–637).

536 Pozn. 515.

537 *Decretum Gratiani, De consecratione* D. 2 c. 35 a dále (Fr. I, col. 1325–1332).

538 *Decretum Gratiani, De consecratione* D. 2 c. 45–46 (Fr. I, col. 1330–1331).

a věříme, že je v ní Kristovo tělo a krev. Vnější podobu vidíme, dá se lámat,⁵³⁹ má chuť, voní, a když se láme, je to slyšet. Vnější podobu vidíme zrakem, můžeme se jí dotknout a dá se lámat rukama, drtíme ji v zubech, chutnáme jazykem, vnímáme ji čichem. Tomu všemu není podrobena Kristovo tělo a jeho krev, ty jsou předmětem víry. Jako apoštol Tomáš Ježíše viděl po zmrtvýchvstání a dotýkal se jej jako člověka, a přitom uvěřil, že je to Bůh,⁵⁴⁰ tak i v tom, o čem je zde řeč, nějak podobně vidíme a dotýkáme se vnější podoby, ale věříme, že je zde pod jinou vnější podobou skryto tělo Kristovo. Proto církev zpívá:

„Co nemůžeš vidět, vnímat,
víra živá jen dá poznat.“⁵⁴¹

„Co nemůžeš vnímat“ – totiž ochutnat, a „co nemůžeš vidět“ – tělesným zrakem. Nebo: „Co nemůžeš vnímat“, to jest co nepojmeš svým myšlením nebo rozumovým chápáním, to „dá poznat živá víra“ – abys věřil, že je to skutečné tělo a skutečná krev Pána Ježíše Krista.

Dále zpívá církev o lámání:

„Svátostný chléb když se láme
neváhejme, pamatujme:
v každé části poznáváme
tělo Páně v celosti“.⁵⁴²

A dále:

„Tisíce ho přijímají,
všichni celého však mají,
aniž z celku ubývá“.⁵⁴³

Z toho je zřejmé, že když se láme svátostná látka, hostie, neláme se tělo Kristovo; Božího těla taky neubývá, a ono nezačíná svou podstatou existovat až při

539 Lámání hostie při slavení eucharistie je připomínkou Kristova gesta lámání chleba při poslední večeři s učedníky; je též symbolem jednoty všech věřících v těle Kristově.

540 Srv. J 20, 26–28.

541 Z šesté strofy sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatore*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 547; AH 50, s. 584; – vzhledem ke kontextu je zde překlad upraven.

542 Z osmé strofy téže sekvence.

543 Z desáté strofy téže sekvence (Sione, chval Spasitele), s. 548; AH 50, s. 584.

konsekraci;⁵⁴⁴ ovšem vnější podoba svátostné materie – ta počátek existence má, a taky jí ubývá. Stejně tak je zřejmé, že ti, kdo svátostně jedí a pijí svátost těla a krve Páně, jedí a pijí všichni totéž tělo a pijí touže krev našeho Pána Ježíše Krista.

Musíme taky vědět, že po slovech konsekrace⁵⁴⁵ je ve svátosti v celku tělo a krev Páně po celou dobu, pokud zde zůstává vnější podoba chleba a vína, není to zvlášť tělo a zvlášť krev,⁵⁴⁶

nýbrž

„Kristus je však celý v prvé,
celý v druhé podobě”,⁵⁴⁷

jak zpívá církev, takže proměněním chleba je v podobě chleba tělo samo, a zároveň je zde i krev, a proměněním vína v krev je v podobě vína zároveň i tělo. Tudíž by bylo nanejvýš hloupé, ošklivé a bláznivé říkat, že tělo Kristovo je zde jen v té chvíli, kdy kněz velebnou svátost pozdvihuje, a když hostii položí, už tady tělo Kristovo není. Dozvěděl jsem se, že se někteří pokusili mi tuto hloupost podsouvat, a není divu, protože zlomyslníci a závistivci nehledí na to, co říkají, hlavně, že to říkají. Takhle přece i zákoníci a farizeové popuzení kázáním pravdy říkali proti Pánu, že je to pijan, šílenec, že je posedlý zlým duchem, že je svůdce lidu, že pobuřuje celou Judeu, že znesvěcuje sobotu, že je nízkého původu, že zakazuje odevzdávat daň císaři, že se rouhá, že si osobuje královskou důstojnost, jiné že zachraňuje a sám se zachránit neumí.⁵⁴⁸ Ale ačkoliv Pravda tělesně na tři dny spočinula v hrobě, přece nakonec opět povstala. Tamti už vidí, jak nespravedlivě potupili, obžalovali a ztratili Pána; a i my brzo uvidíme, jakou víru jsme zastávali a jaké nesnáze jsme bezdůvodně způsobili svým bratřím!

Také věz, že takové výroky jako „tělo a krev Kristova se lidem rozdílejí“, „při mši uvidím nebo viděl jsem tělo Kristovo“, „tělo Kristovo se bere do rukou“, se vztahují ke svátosti neboli k vnějším podobám, a tak se jim má rozumět. Proto také k onomu Berengarovu⁵⁴⁹ výroku, který se čte ve druhé distinkci kánonu O posvěcování⁵⁵⁰ a kde se říká, že po konsekraci je zde nejen svátost, ale také skutečné tělo a krev Páně, a že je skutečně kněží berou do rukou a věřící je drtí v zubech, říká

544 *Consecratio*, dosl. „posvěcování“ – užito ve smyslu „proměňování“ – transsubstanciace (posvěcení chleba – hostie – a vína, takže jsou proměněny v Kristovo tělo a krev).

545 *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus* – „To je mé tělo, to je má krev“.

546 V chlebu – hostii, je obsaženo celé tělo i krev Kristova, stejně tak ve víně (teoreticky tak k plnému přijetí svátosti stačí přijetí jedné materie, buď jen chleba nebo jen vína) – dogma, které brzy začnou popírat zastánci přijímání kalicha (pod obojí způsobou, sub utraque specie).

547 Ze sedmé strofy téže sekvence.

548 Narážky na řadu míst evangelií: Mt 11, 19; J 10, 20; Mc 3, 22; Mt 27, 63; L 23, 5; Mt 12, 5; L 13, 12–16; Mt 13, 55–57; L 23, 2; Mt 27, 11; Mc 15, 2; L 23, 3; L 23, 35.

549 Berengarius Turonensis († 1088) ve spise *De sacra cena* („O Večeři Páně“) popírá transsubstanciaci.

550 *Decretum Gratiani, De consecratione* D. 2 c. 42 (Fr. I, col. 1329).

glosa: „Toto ber s rezervou a celé to vztahuj pouze na vnější podobu“, tak, že kněží berou do rukou svátost – totiž vnější podobu svátosti, a v zubech že drtí svátost – totiž vnější podobu svátosti. Tak se mají chápat také slovní obraty „tělo Kristovo se věřícím rozdílí nebo rozdává“ – tedy svátost těla Kristova, a „krev Kristova se rozdílí nebo rozlévá“ – tedy svátost krve Kristovy; „při mši jsem viděl nebo uvidím tělo Kristovo“ – tedy svátost těla Kristova, v níž je, jak věříme, přítomno tělo a krev Pána Ježíše Krista.

Třetí, co jsem hodlal říci, je to, že tato velebná svátost se má přijímat, protože Spasitel říká „Vezměte a jezte, toto je mé tělo“. ⁵⁵¹ Ovšem proč ji mají Kristovi věrní přijímat, k tomu sám Spasitel klade u Jana v šesté kapitole „tři příčiny udávající účel: ⁵⁵² První je zůstat v Něm a mít Jej v sobě jako toho, kdo zůstává“, to když Ježíš říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.“ ⁵⁵³ Druhá je nezemřít na věky, a z toho důvodu říká: „Kdo jí tento chléb, živ bude na věky.“ ⁵⁵⁴ Třetí příčina je mít věčný život, a proto říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný.“ ⁵⁵⁵ – Existují i jiné příčiny, které mají vzhledem k těmto třem zprostředkující funkci, jako je očišťovat se od hříchů, prospívat ve ctnostech, být zproštěn očišťovacího trestu, který by měl člověk trpět, obrnit se proti nepřítelům, tedy proti světu, tělu a ďáblu, tlumit v sobě pokušení, být prospěšný živým i mrtvým, působit radost andělům a svatým v nebi, přibližovat se království nebeskému, být hotov zemřít pro Krista, duchovně se v něm veselit, v duchu se osvěcovat a radostně očekávat Boží království. Hleď, můj milý, budeš-li mít pro přijímání svátosti tyto příčiny na zřeteli, připravíš se pilně, radostně i pokorně k jzení těla Kristova.

Když budeš v duši zvažovat tyto příčiny, budeš zvažovat i jejich protiklady – u těch, kdo nechtějí jíst tělo a pít krev Pána Ježíše Krista. Neboť kdo nejí tělo Páně patřičně, ⁵⁵⁶ nezůstává skrze milost v Kristu, a Kristus nezůstává v něm. A také ten, kdo nejí, nakonec zemře na věky. Také nemá život věčný, a tak dále. Neboť neprospívá ve ctnostech, není zproštěn trestů, neobrnjuje se proti nepřítelům, netlumí v sobě pokušení, není prospěšný živým ani mrtvým (k dosažení věčného života, a to tím, že by dobře žil, protože žije špatně), nepůsobí radost andělům a svatým, nepřibližuje se svými zásluhami království nebeskému, není hotov zemřít pro Krista, duchovně se v něm neveselí, neosvěcuje se v duchu, ani radostně neočekává Boží království. A tak běda ubožákovi, který pohrdá velikým dobrem, o němž jsem mluvil, a upadá do tohoto zla!

551 Mt 26, 6.

552 *Causas finales; causa finalis* je v české terminologii „příčina účelná“.

553 J 6, 56.

554 J 6, 59.

555 J 6, 54.

556 *Digne*, doslova „hodně“ (tak, že by jí byl hoden).

Můj milý, aby ses tedy vyhnul velkému zlu a abys naproti tomu dosáhl velkého dobra, patřičně jeze velebnou svátostí, vždyť ji Pán k jezení dal, když řekl: „Vezměte a jezte, to je mé tělo.“⁵⁵⁷ A z toho všeho plyne to třetí, totiž že se má velebná svátost přijímat.

Za čtvrté jsem si předsevzal vyložit, jak se má tato velebná svátost přijímat. Je zřejmé, že ji máme přijímat zbožně a pokorně ve víře, naději a lásce, s úctou a bázní. O tom mluví Apoštol v jedenácté kapitole První epístoly Korintským takto: „Nechť každý sám sebe zkoumá, a tak tento chléb jí a z tohoto kalicha pije“.⁵⁵⁸ Člověk se tedy má zkoumat, aby jedl tělo Kristovo a pil jeho krev patřičně k získání věčného života, a nikoli nepatřičně, nehodně, ke svému zatracení. Má se zkoumat ve třech teologických ctnostech, totiž ve víře, v naději a v lásce. Má se zkoumat také v morálních ctnostech, v nichž spočívá ctnostný život člověka.

Ať tedy člověk, který chce jíst tělo Páně a pít jeho krev, zkoumá nejprve svou víru: věří-li veškeré pravdě, jíž se má věřit, aspoň zjednodušeně,⁵⁵⁹ a věří-li, jak jsem již řekl, tomu, co ustanovil o velebné svátosti náš Pán Ježíš Kristus a svatá Římská církev. Ať zkoumá svou naději, což je očekávání blaženosti, která vychází z milosti a zásluh: ať zkoumá, jestli pevně doufá, že je bez smrtelného hříchu, že napříště už nebude smrtelně hřešit, a že bude patřičně jíst tělo našeho Pána Ježíše Krista, aby dosáhl věčného života. Zatřetí ať zkoumá svou lásku, jestli nade vše miluje Boha, a bližního jako sebe samého.⁵⁶⁰

Ať se zkoumá v morálních ctnostech: nejprve ať zkoumá svou rozumnost – zda dělá ke cti Boží všechno rozumně, svou spravedlnost, dává-li každému, co mu náleží,⁵⁶¹ tedy Bohu bázeň, poslušnost a úctu, bližnímu lásku, sobě samému skromnost, to znamená uměřené chování. Ať zkoumá svou střídmost, jestli zdrženlivě jí a pije, neporušuje-li posty, které ustanovila církev, a žije-li střídme, tedy cudně. Ať zkoumá svou statečnost, což je ctnost, díky níž se člověk kvůli spravedlnosti vydává do ohrožení; ať zkoumá, zda by se odvážil podstoupit strašnou smrt pro Krista, který se pro něj vydal nejpotupnější, nejtěžší a nejstrašnější smrti. Ať zkoumá své myšlení, slova i skutky: myšlení – aby nemyslel na nedovolené věci; slova – aby nemluvil pošetile, neslušně, sprostě, podvodně, utrhačně nebo planě, vždyť jestli „z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu“,⁵⁶² jak praví Spasitel u Matouše ve dvanácté kapitole, platí to ještě mnohem víc o slovech pošetilých a škodlivých; skutky – nejprve tak, aby zaměstnání, které

557 Mt 26, 26.

558 1 K 11, 28.

559 Orig. *implicitē*.

560 Dt 6, 4–5; Mt 22, 37.39; Mc 12, 30–31; L 10, 27.

561 Srv. R 13, 7. Tuto zásadu cituje římské právo, srv. též M. T. Cicero, *De officiis* – O povinnostech, 1, 15: *in hominum societate tuenda tribuendoque suum cuique* (srv. zde pozn. 449).

562 Mt 12, 36.

vykonává, nepatřilo k těm nedovoleným, aby se dobrovolně nevěnoval ničemu neužitečnému, a vůbec aby nedělal nic nedovoleného nebo škodlivého. Ať zkoumá svou lítost, zda se při zpovědi opravdu hluboce rmoutí nad svými hříchy, jestli se poctivě vyzpovídal ze všech, má-li pevné předsevzetí již nehřešit, a ať zkoumá, jak koná pokání, zda je činí a chce-li je dovést do konce.

Takto se tedy má člověk zkoumat, protože Apoštol říká „Nechť každý sám sebe zkoumá, a tak“, to jest prostý hříchu a s čistým svědomím, „tento chléb“, který dává světu život, „ať jí“, „a z tohoto kalicha“, to znamená ze svátostného kalicha, v němž je krev vylitá pro odpuštění hříchů, „ať pije“.⁵⁶³ Jak šťastný je člověk, který zařídil svůj život ve shodě s tímto zkoumáním, aby si zasloužil v nové milosti přijímat Krista sídlícího ve velebné svátosti jako svého hosta! A naopak – jak nešťastné je svědomí (a měly by se nad ním prolévat hojné slzy!), které se tak znečistilo špatnými skutky, že v něm nemůže spočinout Kristus, ale musí v něm sídlit a vládnout nad ním ďábel.

Také je třeba vědět, že jezení těla Kristova a stejně tak pití je zaprvé pouze duchovní, které znamená zůstat v Kristu a mít jej jako toho, kdo v člověku zůstává. O tomto jezení říká sám Pán u Jana v šesté kapitole: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm“.⁵⁶⁴ O tom říká Augustin v kázání na Janovo evangelium: „Jíst tento pokrm a pít tento nápoj znamená zůstat v Kristu a mít jej v sobě jako toho, kdo zůstává.“⁵⁶⁵ A k tomuto duchovnímu jezení a pití jsou lidé zavázáni pod trestem ztráty věčného života podle slov Páně v šesté kapitole Janova evangelia: „Nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete v sobě mít život.“⁵⁶⁶

Druhé jezení těla a pití krve Pána je pouze svátostné. A to je to, při němž člověk jí a pije velebnou svátost ve smrtelném hříchu, jak to udělal Jidáš Iškariotský. A je označováno jako „pouze svátostné“ z toho důvodu, že ten, kdo takto jí a pije, nezůstává skrze milost v Kristu a Kristus nezůstává v něm, i když člověk ve svátosti těla Kristovo jí a jeho krev pije. A tento rozdíl naznačuje svatý Augustin, když říká „Ten, kdo nejí, jí, a ten, kdo jí, nejí“,⁵⁶⁷ protože spravedlivý člověk, který nejí svátostně, jí duchovně, neboť skrze milost zůstává v Kristu a Kristus v něm, a když svátostně jí nehodný člověk, nejí duchovně, neboť nezůstává v Kristu a nemá Krista jako toho, kdo v něm zůstává.

563 1 K 11, 28.

564 J 6, 57.

565 Aurelius Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus* 26, 18.

566 J 6, 53.

567 Výrok nepochází od Augustina, středověcí autoři jej však Augustinovi připisují, např. Petrus Lombardus, *De corpore Christi* („O těle Kristově“), 6, 20; srv. Petrus Lombardus, *Sententiarum libri quattuor*, 4, 9, 3.

Třetí jezení a pití je svátostné i duchovní. A to je to, při němž spravedlivý člověk, který je toho hoden,⁵⁶⁸ jí ve svátosti těla a pije krev Kristovu; tehdy totiž přijímá velebnou svátost, Kristovo tělo a krev, a vnitřní obsah svátosti,⁵⁶⁹ což je milost, jíž je spojen s Pánem Ježíšem Kristem. Kvůli této milosti se tato svátost jmenuje „eucharistie“ od eu, „dobrý“, a caris, „milost“ nebo „dar lásky“, tedy dobrá milost, dobrý dar lásky.

První jezení bude věčné, protože svatí budou věčně zůstat v Kristu a věčně budou Krista mít jako toho, kdo v nich zůstává. Druhé nebude věčné, myslím ale, že zde bude až do soudného dne stejně jako špatní křesťané, kteří nehodně jedí tělo Pána Ježíše Krista. Třetí má mezi křesťany vytrvat až do dne, kdy přijde soud – podle Apoštolova výroku v jedenácté kapitole prvního listu Korintským: „Kdykoli budete jíst tento chléb a pít tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde.“⁵⁷⁰

První jezení by všichni křesťané měli mít, druhému se mají ze všech sil vyhýbat, třetího se zbožně a pokorně účastnit. Ale běda, právě tohoto třetího se mnoho lidí neúčastní, protože to první mezi nimi vymizelo úplně nebo hodně ochladlo, jak se blíží den soudu. Znamení jeho příchodu oznámil Spasitel učedníkům, když jim u Matouše ve dvacáté čtvrté kapitole řekl: „Rozmůže se nepravost, protože vychladne láska mnohých.“⁵⁷¹

Vždyť první křesťané, kteří hořeli láskou ke Kristu, denně jedli velebnou svátost: ve druhé kapitole Skutků se říká,⁵⁷² že každý den lámali chléb, tedy přijímali velebnou svátost (jak to říkají glosy); a v jednom svém listu píše svatý Cyprián,⁵⁷³ že tak byli denně připraveni pro Krista vytrpět smrt. Avšak když postupem času chladla láska, jedli v neděli. A když se potom dál rozmáhala nepravost, ustupovali lidé od častého přijímání, a proto bylo ustanoveno, aby svátostně jedli tělo Páně aspoň o největších svátcích. A jak mezi křesťany sílilo lakomství, pýcha a přepych, a jak v důsledku toho docházelo k zapomenutí Kristova umučení (jehož památka se připomíná jezením jeho těla a pitím jeho krve), bylo stanoveno,⁵⁷⁴ aby jedli velebnou svátost nejméně jednou za rok, o Velikonocích, a to po předchozí zpovědi. Ale teď už dosahuje špatnost svého vrcholu, protože někteří chtějí jíst tělo Páně jen před smrtí, a někteří vůbec nikdy. Jak tedy budou připraveni zemřít pro Krista lidé, kteří nemají potěšení z nejsladšího pokrmu, který jim byl dán z největší lásky

568 *Digne*, „hodně“, tj. náležitě, zaslouženě.

569 Orig. *rem sacramenti*.

570 1 K 11, 26.

571 Mt 24, 12.

572 Srv. Sk 2, 46.

573 Srv. Thascius Caecilius Cyprianus, *Epistulae* 58, 1, 2.

574 Dekret *Omnis utriusque sexus* vydal IV. Lateránský koncil (1215, papež Innocenc III.).

a milosti, aby nakonec mohli překonat všechno zlo? Běda těm, kterým se protiví⁵⁷⁵ tato nanejvýš spásná a nejsladší strava, která hladové sytí dobrým věcmi a ty, kdo jí pohrdají, posílá pryč s prázdnou!⁵⁷⁶

Nejmilejší bratře, z Boží milosti v Kristu nyní už jsou dny spásy⁵⁷⁷ a pokání; odložme tedy staré smýšlení⁵⁷⁸ a usilovně se z celého srdce snažme, abychom mohli s neposkvrněným tělem, s čistým srdcem i dobrým svědomím⁵⁷⁹ jíst Večeři Páně nikoli ke svému odsouzení, ale k věčnému životu.

To nám rač dopřát Ježíš Kristus, pravý Bůh a Syn Boží a Panny Marie, na věky věků požehnaný. Amen.

(Dopsáno v úterý po neděli Oculi atd.)⁵⁸⁰

Dej, Bože, Robertovi, ať všechno to pochopí správně,
aby se zbožně modlil a neměl prázdnotu v duši,
ať jí nebeský chléb a krev Svaté Večeře pije,
Svátost, již z milosti lidem dal Ježíš, Král a Pán slávy,
tomu, kdo zbožně jí; a tomu, kdo vytrvá, nebe.⁵⁸¹

575 Srv. Nu 21, 5.

576 Srv. L 1, 53.

577 2 K 6, 2.

578 Ef 4, 22 (*exuentes veterem hominem*).

579 Orig. *casto corpore, mundo corde et pura consciencia*.

580 Třetí neděle postní, zvaná podle verše introitu *Oculi* (Ž 25, 15 – Vulg. Ps 24, 15: *Oculi mei semper ad Dominum* – „Své oči stále upírám k Hospodinu...“), v r. 1415 byla 5. března.

581 Verše mají v originále formu leoninských hexametřů, tj. každý verš je opatřen vnitřním rýmem (rýmují se slabiky před cézurou verše s jeho zakončením, např. zde první verš: *Da, Deus, Roberto hec capere lumine certo*).